

Agnieszka Barczyk-Sitkowska, Paulina Czarnek-Wnuk

Uniwersytet Łódzki

Wpływ pandemii COVID-19 na pracę dziennikarzy z perspektywy postpandemicznej

The impact of the COVID-19 pandemic on the work of journalists from a post-pandemic perspective

ABSTRAKT

Z przeprowadzonych dotychczas badań wynika, że pandemia COVID-19 wpłynęła na różne aspekty pracy dziennikarzy.

Autorki artykułu przyjęły perspektywę postpandemiczną i za cel postawiły sobie określenie, które z tych zmian stały się trwałym skutkiem sytuacji wywołanej przez SARS-CoV-2. Aby zrealizować cel badawczy, na przestrzeni kwietnia i maja 2022 roku autorki przeprowadziły badanie ankietowe, w którym udział wzięło 55 łódzkich dziennikarzy.

Okazało się, że 94,5% ankietowanych zauważyło wpływ pandemii na swoją pracę. Wskazywane zmiany dotyczyły przede wszystkim trybu pracy, poruszanej tematyki oraz narzędzi wykorzystywanych do kontaktu z rozmówcami. Jak wynika z przeprowadzonego badania, niektóre nowe rozwiązania respondenci postrzegali pozytywnie i część z nich chciałaby, żeby były one wykorzystywane w rzeczywistości postpandemicznej.

SŁOWA KLUCZOWE:

pandemia, COVID-19, dziennikarz, media, postpandemia.

ABSTRACT

Published studies verified that the COVID-19 pandemic has influenced on various aspects of journalists' work. The authors of this article took a post-pandemic perspective. Their aim is to identify which of these changes have become a permanent result of the new situation. In order to achieve the research goal, the authors conducted a survey in April and May 2022. 55 journalists from Lodz took part in it. The survey shows that 94,5% of respondents noticed the impact of the pandemic on their work. The indicated changes were primarily related to the mode of work, the discussed subject and tools used to contact with interlocutors. The survey shows that some of new solutions were positively perceived by respondents and some of them would like to use them in the post-pandemic reality.

KEYWORDS:

pandemic, COVID-19, journalist, media, post-pandemic.

WSTĘP

Stan epidemii został wprowadzony w Polsce 20 marca 2020 roku i trwał nieco ponad dwa lata. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 maja 2022 roku przekształciło go w stan zagrożenia epidemicznego wskazujący na zwiększone prawdopodobieństwo pojawienia się epidemii na terenie Polski. Zaczął on obowiązywać trzy dni później, czyli 16 maja. Trudno na ten moment jednoznacznie wyrokować¹, jak będzie wyglądała zachorowalność na COVID-19 w przyszłości i czy możemy definitywnie mówić o wejściu w fazę postpandemii, warto jednak już teraz przyjrzeć się zmianom, jakie wywołała pandemia w różnych przestrzeniach funkcjonowania współczesnych społeczeństw, i ocenić potencjał ich trwałości.

W swoich rozważaniach pojęcie postpandemii autorki traktować będą w kategoriach głównie opisowych, prefiks „post” zaś „jako zasadny dla zaakcentowania znaczących zmian, jakie zaszły w życiu człowieka i jego pojmowaniu rzeczywistości”, w tym przypadku pod wpływem przetaczających się przez cały świat kolejnych fal zachorowań na COVID-19.

Interesującym autorki w niniejszym artykule obszarem wpływu pandemii są przede wszystkim media, w szczególności praca dziennikarzy. Jak wskazuje Krzysztof Stachewicz: „(...) prefiks «post» pełni we współczesnym dyskursie funkcje przede wszystkim futurologiczne (u wielu autorów z ambicjami profetycznymi) i aksjologiczne. Funkcja opisowa jest w tle. I to jest (...) główny powód wyraźnego nadużywania tego przedrostka”². W swoich rozważaniach pojęcie postpandemii autorki traktować będą w kategoriach głównie opisowych, prefiks „post” zaś „jako zasadny dla zaakcentowania znaczących zmian, jakie zaszły

---

¹ Artykuł prezentuje stan na początek lipca 2022 roku.

² K. Stachewicz, *O (nad)używaniu przedrostka „post” w czasach (po)nowoczesnych*, „Teologia i Moralność” 2012 nr 11, s. 137.

w życiu człowieka i jego pojmowaniu rzeczywistości³, w tym przypadku pod wpływem przetaczających się przez cały świat kolejnych fal zachorowań na COVID-19. Przedmiotem badania zaprezentowanego na łamach niniejszego artykułu stały się zmiany w pracy dziennikarzy i (poniekąd) funkcjonowaniu mediów wywołane pandemią koronawirusa. W celu ich zdiagnozowania oraz oceny potencjału ich trwałości w perspektywie postpandemicznej autorki zrealizowały badanie ankietowe na grupie 55 łódzkich dziennikarzy przeprowadzone na przełomie kwietnia i maja 2022. Szczegółowy opis badania wraz z listą pytań badawczych i hipotez znajduje się w części „Prezentacja badania”.

O MEDIACH I DZIENNIKARSTWIE W CZASIE PANDEMII

Wywołana przez koronawirus z Wuhan pandemia wpłynęła na różne obszary ludzkiej aktywności, w tym także na piśmiennictwo naukowe, stając się „multidyscyplinarnym tematem badawczym”⁴. Wśród licznych publikacji poświęconych temu zagadnieniu⁵ znaleźć można również teksty na temat funkcjonowania w nowej rzeczywistości mediów, dziennikarstwa oraz komunikacji masowej. Jak ustalił Hubert Kuliński, tematyki pandemii dotyczyło około 4,5% artykułów opublikowanych między styczniem 2020 a 29 czerwca 2021 roku na łamach 20 (10 krajowych i 10 międzynarodowych) wybranych periodyków o profilu medioznawczym⁶. Z przeprowadzonej przez przywoływanego autora analizy abstraktów wynika, że w omawianym okresie dominowały „badania zawartości, wpływu i audytoriów mediów”⁷.

³ Tamże.

⁴ H. Kuliński, *Badania wpływu pandemii COVID-19 na komunikację społeczną i media w wybranych polskich i zagranicznych czasopismach naukowych*, „Com.press” 2021 nr 4(2), s. 7.

⁵ Jak zauważa Hubert Kuliński: „Zwiększony przyrost publikacji o tematyce koronawirusem już na samym początku pandemii zaobserwował D. Torres-Salinas (2020), wyliczając około 9500 publikacji już w marcu 2020 r., a jego tempo szacując na 500 publikacji dziennie, które z upływem czasu znacząco wzrosło, jak przewiduje Z. Wiorogórska (2020, s. 12–13)”. Zob. tamże. Przywoływany autor w tym fragmencie odwołuje się do następujących publikacji: D. Torres-Salinas, *Ritmo de crecimiento diario de la producción científica sobre Covid-19. Análisis en bases de datos y repositorios en acceso abierto*, „El Profesional de La Información” 2020 nr 29(2), s. 1–6 oraz Z. Wiorogórska, *Crisis Situations and Information Science. Selected Issues in the Context of the COVID-19 Pandemic*, „Zagadnienia Informatyki Naukowej” 2020 nr 58(2A), s. 9–18.

⁶ Zob. H. Kuliński, art. cyt., s. 10, 15.

⁷ Tamże, s. 15.

Zaznaczyć należy, iż Kuliński ma świadomość, że przeanalizował jedynie wybrane periodyki naukowe, a omawiana tematyka może być poruszana również w monografiach czy tomach pokonferencyjnych⁸. Warto dodać, że zainteresowanie tymi zagadnieniami (także w kontekście pierwszej fali pandemii) można też odnotować w późniejszym okresie, czego potwierdzeniem jest na przykład wydana niedawno książka pt. *The Covid-19 Pandemic as a Challenge for Media and Communication Studies*⁹. Ta przygotowana przez kilkadziesiąt badaczy z 9 krajów publikacja z jednej strony pokazuje wpływ koronawirusa SARS-CoV-2 na media, z drugiej zaś dostarcza informacji na temat prowadzenia badań naukowych w tej nowej rzeczywistości¹⁰.

Wywołana przez koronawirus z Wuhan pandemia wpłynęła na różne obszary ludzkiej aktywności, w tym także na piśmiennictwo naukowe, stając się „multidyscyplinarnym tematem badawczym”. Wśród licznych publikacji poświęconych temu zagadnieniu znaleźć można również teksty na temat funkcjonowania w nowej rzeczywistości mediów, dziennikarstwa oraz komunikacji masowej.

Wśród problemów przyciągających uwagę badaczy pojawiły się między innymi spowodowane pandemią zmiany w wykonywaniu pracy. W literaturze przedmiotu znaleźć można teksty, których autorzy, pisząc o sytuacji branży dziennikarskiej, skupiali się na jakimś konkretnym aspekcie, na przykład etyce dziennikarskiej podczas pandemii¹¹ czy wpływie nowych realiów na wybrany typ

---

⁸ Zob. tamże, s. 16.

⁹ Zob. K. Kopecka-Piech, B. Łódzki (red.), *The Covid-19 Pandemic as a Challenge for Media and Communication Studies*, London–New York 2022.

¹⁰ Zob. tamże, s. 2.

¹¹ Zob. M. Chlebowski, *Media w czasie pandemii. O etycznych wyzwaniach dziennikarza czasów kryzysu*, „Dyskurs & Dialog” 2020 nr 3(5), s. 37–51.

dziennikarstwa¹². Ogólniejszego oglądu dostarcza przeprowadzone w maju 2020 roku badanie, którego efektem jest raport pt. *Praca dziennikarza w czasie koronawirusa i lockdown*¹³. Z zebranych za pomocą techniki CAWI 316 ankiet wynika, „iż pandemia przyniosła ograniczenia w komunikowaniu, te zaś wywarły trwałe skutki w postaci zmian w kształtowaniu i utrzymywaniu relacji, zmian w częstotliwości stosowania określonych narzędzi i ich rodzajów, w końcu zmian w dostarczaniu treści przez dziennikarzy”¹⁴. Jak pisze Dariusz Tworzydło, analizowana grupa zawodowa odnalazła się w nowej sytuacji¹⁵, jednocześnie jednak ma on świadomość potrzeby kontynuowania eksplorowania tego obszaru, a – jak sam zaznacza – przeprowadzone badania mogą wytyczać kierunki dalszych poszukiwań¹⁶.

Problem wpływu pandemii na pracę dziennikarzy interesował także Magdalenę Golińską-Konecko, która analizowała go na przykładzie redakcji TVP3 Olsztyn¹⁷. W swoich badaniach autorka wykorzystała ankietę, do której opracowania punkt wyjścia stanowił przywoływany już raport¹⁸. Kwestionariusz został wypełniony przez 23 z 25 dziennikarzy związanych z TVP3 Olsztyn (pracowników i współpracowników)¹⁹. Zebrane dane dotyczyły różnych aspektów pracy w nowych warunkach, a także zawierały prognozy co do trwałości niektórych zmian. Wnioski płynące z przywoływanego badania zachęcają do stawiania kolejnych pytań związanych z funkcjonowaniem mediów oraz pracy dziennikarzy

---

¹² Zob. D. Popielec, *Dziennikarstwo śledcze w dobie pandemii koronawirusa w Polsce i na świecie*, w: K. Marcinkiewicz, P. Nowak, D. Popielec, M. Wilk (red.), *Koronawirus wyzwaniem współczesnego społeczeństwa. Media i komunikacja społeczna*, Kraków–Wrocław 2020, s. 15–27.

¹³ Zob. Polska Agencja Prasowa, Instytut Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego, *Praca dziennikarza w czasie koronawirusa i lockdown*, czerwiec 2020. Pełny raport: https://pap-mediroom.pl/sites/default/files/2020-12/Raport_Praca_Dziennikarza_w_czasie_koronawirusa.pdf (dostęp 11.02.2022 r.).

¹⁴ D. Tworzydło, *Analiza zmian w zawodzie dziennikarza wywołanych pandemią COVID-19 z uwzględnieniem komunikacji z grupami docelowymi oraz wykorzystania nowych technologii*, „*Studia Medioznawcze*” 2020 nr 4(83), s. 746.

¹⁵ Zob. tamże, s. 739.

¹⁶ Zob. tamże, s. 746.

¹⁷ Zob. M. Golińska-Konecko, *Media i dziennikarze w czasach pandemii COVID-19. Na przykładzie olsztyńskim*, „*Media Biznes Kultura*” 2021 nr 2(11), s. 39–51.

¹⁸ Zob. tamże, s. 41.

¹⁹ Zob. tamże, s. 41, 46.

w „rzeczywistości po pandemii”. Owe pytania warto postawić właśnie w kontekście mediów lokalnych i regionalnych, których pracownicy, według raportu *Praca dziennikarza w czasie koronawirusa i lockdown*, byli najgorzej przygotowani do nowej sytuacji i wymuszonych przez nią zmian (jak wynika z omawianych danych, wskaźnik ten „Dla całej próby badawczej oscylował (...) na poziomie 58%. Istotnie wyższy wynik został osiągnięty wśród dziennikarzy zatrudnionych w redakcjach o zasięgu ogólnopolskim – 61% w porównaniu z 55% wśród dziennikarzy pracujących w redakcjach o zasięgu lokalnym/regionalnym”²⁰). Czy z upływem czasu dziennikarze lokalni i regionalni bardziej dostosowali się do nowych warunków pracy? Jaką wiedzę i umiejętności wynieśli z lekcji, którą przygotowała dla nich pandemia? Czy któreś z nowych rozwiązań warto ich zdaniem stosować także po jej zakończeniu? Odpowiedzi na te pytania mogą dostarczyć informacji dotyczących pracy dziennikarzy i funkcjonowania redakcji o zasięgu mniejszym niż ogólnopolski w rzeczywistości postpandemicznej.

Wnioski płynące z przywoływanego badania zachęcają do stawiania kolejnych pytań związanych z funkcjonowaniem mediów oraz pracy dziennikarzy w „rzeczywistości po pandemii”. Owe pytania warto postawić właśnie w kontekście mediów lokalnych i regionalnych, których pracownicy, według raportu *Praca dziennikarza w czasie koronawirusa i lockdown*, byli najgorzej przygotowani do nowej sytuacji i wymuszonych przez nią zmian...

---

²⁰ Polska Agencja Prasowa, Instytut Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego, dz. cyt., s. 60.

ŁÓDZKI RYNEK MEDIÓW

Na łódzkim rynku medialnym²¹ autorki zdecydowały się wyodrębnić 39 redakcji prasowych, radiowych, telewizyjnych i internetowych o zróżnicowanej strukturze własnościowej (pojawiają się tu zarówno media publiczne, prywatne, jak i społeczne)²². Do grona tych pierwszych zaliczyły tytuły reprezentujące odmienne profile²³: prasę ogólnotematyczną w formie dzienników i magazynów („Gazeta Wyborcza Łódź”, „Dziennik Łódzki”, „Express Ilustrowany”, „Angora”) oraz prasę sprofilowaną tematycznie, między innymi akademicką, kulturalną, skierowaną do wybranych grup zawodowych jak na przykład lekarzy czy pielęgniarek, wydawaną przez instytucje itd. („Kronika Miasta Łodzi”, „Kalejdoskop”, „Kalejdoskop Kultury”, „Arterie”, „Tygiel Kultury”, „Kultura i Biznes”, „Liberté!”, „W Nowej Roli. Miesięcznik Izby Rolniczej Województwa Łódzkiego”, „Wędrownik” – kwartalnik Regionalnej Pracowni Krajoznawczej PTTK w Łodzi, „Panaceum” – pismo Okręgowej Izby Lekarskiej w Łodzi, „Biuletyn Okręgowej Izby Pielęgniarek i Położnych w Łodzi”, „Świat Druku”, „Życie Uczelni” – pismo Politechniki Łódzkiej, „UM Magazyn” – pismo Uniwersytetu Medycznego w Łodzi). W grupie rozgłośni radiowych mających swoją siedzibę w Łodzi znalazły się: regionalne Radio Łódź, lokalne Radio Parada i Studenckie Radio Żak Politechniki Łódzkiej, lokalne oddziały ogólnopolskich sieci rozgłośni – Eski, Supernovej, Meloradia, Złotych Przebojów i Radia Plus, lokalny oddział Radia Niepokalanów nadającego na terenie województw mazowieckiego i łódzkiego czy wreszcie Radio RMF FM, które ma w Łodzi swoją reporterkę. Lista stacji telewizyjnych obejmuje regionalną TVP Łódź, lokalną telewizję Toya oraz oddziały lokalne stacji ogólnopolskich – TVN-u i Polsatu. W badaniu uwzględnione zostały także serwisy internetowe podejmujące tematykę związaną z Łodzią i regionem takie jak: lodz.wyborcza.pl, dzienniklodzki.pl, expressilustrowany.pl, lodz.pl, tulodz.pl, lodz.naszemiasto.pl i lodzkie.pl.

²¹ Zob. B. Bogołębska, J. Mikosz (red.), *Łódzkie media dawniej i dziś*, Łódź 2012.

²² Kryterium doboru stanowił fakt funkcjonowania redakcji na terenie Łodzi. Większość wskazanych mediów ma charakter lokalny i regionalny.

²³ Szczegółowo opisuje je J. Mikosz, *Charakterystyka rynku prasy łódzkiej. Szkic bibliograficzny*, „Media – Kultura – Komunikacja Społeczna” 2018 nr 4(14), s. 63–86.

PREZENTACJA BADANIA

Głównym celem badawczym jest ustalenie, co pandemia zmieniła w pracy łódzkich dziennikarzy oraz które z tych zmian są trwałe (lub też mają taki potencjał). Aby zrealizować ten cel, należy odpowiedzieć na następujące pytania badawcze:

1. Czy pandemia wpłynęła na pracę łódzkich dziennikarzy, a jeśli tak, to na które aspekty?
2. Czy w czasie pandemii dziennikarze pracowali w trybie zdalnym lub hybrydowym? Jak je oceniali? Czy chcieliby kontynuować pracę w takich systemach?
3. Czy nowa sytuacja wpłynęła na poruszaną przez dziennikarzy tematykę?
4. Jakie formy kontaktu z rozmówcami dominowały w tym okresie?
5. Czy dziennikarze i ich redakcje byli dobrze przygotowani do nowej sytuacji, czy coś sprawiło im trudność?
6. Co jest/może być dla mediów i dziennikarstwa trwałą konsekwencją pandemii?

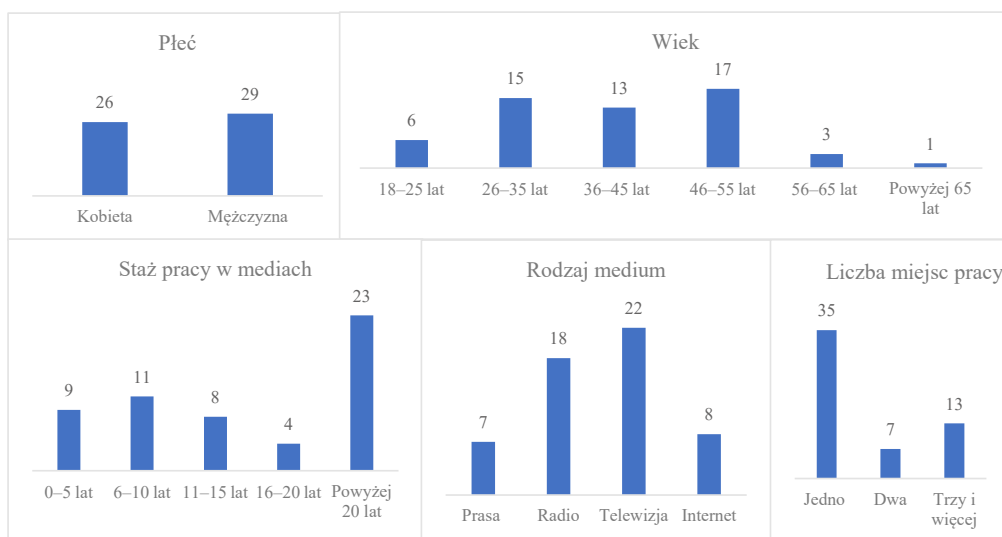
Przed przystąpieniem do badania sformułowano listę hipotez badawczych:

- H1: Pandemia wpłynęła na tryb pracy dziennikarzy, omawianą przez nich tematykę oraz narzędzia wykorzystywane do kontaktu z rozmówcami.
- H2: Znaczna część dziennikarzy w czasie pandemii pracowała w systemie zdalnym lub hybrydowym. Część z nich ocenia tę zmianę pozytywnie i chciałaby tak dalej pracować.
- H3: W czasie pandemii dziennikarze musieli zajmować się nowymi dla siebie zagadnieniami, najczęściej związanymi z aktualną sytuacją epidemiczną.
- H4: Do kontaktu z rozmówcami podczas pandemii dziennikarze wykorzystywali najczęściej telefony i komunikatory internetowe.
- H5: Dziennikarze byli dość dobrze przygotowani do nowej sytuacji, ale niektóre zmiany mogły sprawić im trudność.
- H6: Pandemia pozwoliła nabyć nowe umiejętności i wprowadziła rozwiązania, których część – zdaniem dziennikarzy – warto wykorzystywać także w przyszłości.

W badaniu posłużono się metodą ankietową. Składający się z 26 pytań i metryczki kwestionariusz przygotowany został jako Formularz Google, a następnie

rozesłany drogą mailową na adresy służbowe dziennikarzy oraz zbiorcze skrzynki redakcji. Badanie trwało od 20 kwietnia do 15 maja 2022 roku. W sumie wzięto w nim udział 55 łódzkich dziennikarzy. Wielkość próby, biorąc pod uwagę rozmiary łódzkiego rynku medialnego, wydaje się wystarczająca (warto przypomnieć, że w przywoływanym ogólnopolskim raporcie zebrano 316 ankiet²⁴). Próba badawcza jest zróżnicowana pod względem płci, wieku, stażu pracy, rodzaju reprezentowanego medium oraz liczby miejsc pracy (wykresy nr 1, 2, 3, 4 i 5).

Wykresy nr 1, 2, 3, 4 i 5: Charakterystyka próby badawczej (N = 55)
Źródło: opracowanie własne.

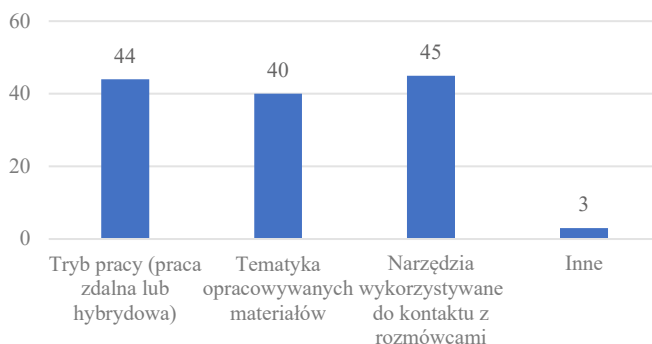
PREZENTACJA WYNIKÓW

Celem pytania otwierającego kwestionariusz było uzyskanie od badanych informacji na temat tego, czy pandemia wpłynęła na ich pracę. Aż 52 respondentów (94,5%) odpowiedziało twierdząco. Tylko jedna osoba nie zauważyła takiej zmiany (co ciekawe, jednocześnie w odpowiedziach na inne pytania deklarowała ona, że stanęła przed koniecznością opracowywania nowych tematów – „medyczne,

²⁴ Zob. Polska Agencja Prasowa, Instytut Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego, dz. cyt., s. 4.

związane z pandemią”). Dwie osoby zaś nie potrafiły jednoznacznie odpowiedzieć na to pytanie (wybrały opcję „nie wiem”).

Drugie pytanie umożliwiało respondentom wybranie kilku odpowiedzi, dlatego łączna liczba wskazań przewyższa liczbę osób biorących udział w badaniu. Jak pokazuje wykres nr 6, wszystkie trzy obszary wpływu pandemii na pracę w mediach zamieszczone w kafeterii wybierano z porównywalną częstotliwością. Warto podkreślić, że na każdy z nich wskazało przynajmniej 40 respondentów (72,7% wszystkich biorących udział w badaniu). Trzy osoby zdecydowały się na podanie innych odpowiedzi: „Trudności z uzyskaniem informacji i pandemia jako alibi”, „Praca w stałych ekipach dziennikarz/operator. Brak bezpośredniego kontaktu między ekipami w ośrodku”, „Jako że pracuje w radiu non-profit, zmniejszyłaby wymiar godzin”²⁵. Zebrane dane pokazują zatem nie tylko skalę odczucia zmiany, ale również jej wieloaspektowość.

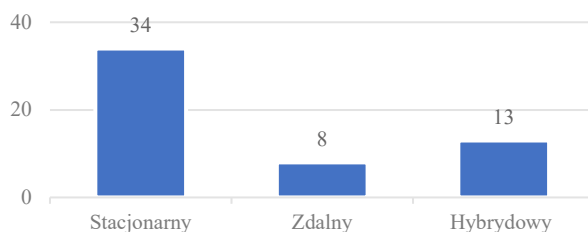
Wykres nr 6: Aspekty pracy respondentów, na które wpłynęła pandemia COVID-19 (N = 52)
Źródło: opracowanie własne.

Następne pytania dotyczyły kolejno trzech obszarów: trybu pracy, poruszanej tematyki oraz form kontaktu z rozmówcami. Jak można zobaczyć na wykresie nr 7, większość badanych dziennikarzy (61,8%) pracuje obecnie²⁶ stacjonarnie. Warto jednak zwrócić uwagę, że w czasie przeprowadzania badania 21 respondentów wykonywało swoje zawodowe obowiązki w trybie zdalnym lub

²⁵ Wszystkie wypowiedzi przytaczane są zgodnie z oryginalnym zapisem.

²⁶ Ankiety wypełniano w kwietniu i maju 2022 roku.

hybrydowym. Co ciekawe, 6 z nich nie wskazało, że pandemia zmieniła ich tryb pracy, a zatem można przyjąć, że w redakcjach, w których pracują, to standardowe rozwiązanie. Pozostałe 15 z tych osób zadeklarowało wpływ sytuacji epidemicznej na zmianę trybu pracy. Można zatem przypuszczać, że nowy system sprawdził się i został zachowany na dłużej.

Wykres nr 7: Aktualny tryb pracy respondentów (N = 55)
Źródło: opracowanie własne.

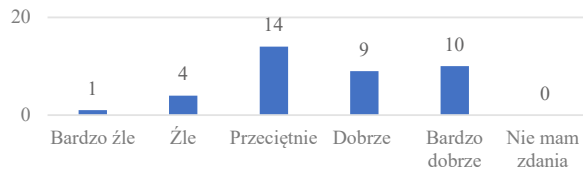
Jak wynika z zebranych danych, aż 38 respondentów (69,1%) przynajmniej przez jakiś czas w okresie pandemii pracowało w trybie zdalnym (wykres nr 8).

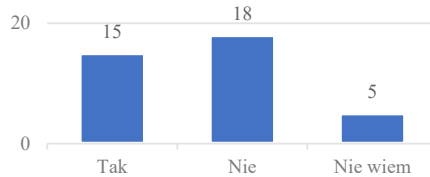
Wykres nr 8: Okres pracy w trybie zdalnym podczas pandemii (N = 38)
Źródło: opracowanie własne.

Taki system pracy był przez badanych postrzegany dość pozytywnie – tylko 5 respondentów sformułowało oceny negatywne, pozostali zaś oceniali go przynajmniej przeciętnie (wykres nr 9). Mimo to znaczna część ankietowanych, którzy pracowali w trybie zdalnym, nie chciałaby kontynuować takiego sposobu świadczenia pracy po zakończeniu pandemii (wykres nr 10).

W trybie hybrydowym – tak jak i w zdalnym – podczas pandemii pracowało 38 respondentów (69,1%). Odpowiedzi dotyczące okresu pracy były zróżnicowane (wykres nr 11).

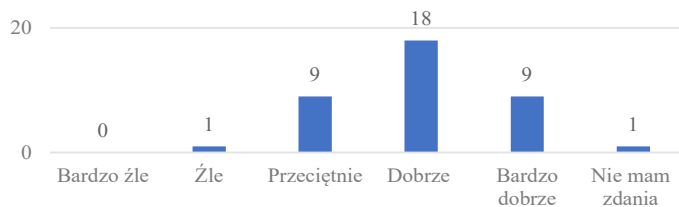
Wykres nr 9: Ocena pracy w trybie zdalnym (N = 38)
Źródło: opracowanie własne.

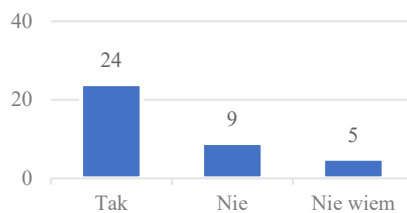
Wykres nr 10: Chęć pracy w trybie zdalnym po zakończeniu pandemii (N = 38)
Źródło: opracowanie własne.

Wykres nr 11: Okres pracy w trybie hybrydowym podczas pandemii (N = 38)
Źródło: opracowanie własne.

Wykres nr 12: Ocena pracy w trybie hybrydowym (N = 38)
Źródło: opracowanie własne.

Wykres nr 13: Chęć pracy w trybie hybrydowym po zakończeniu pandemii (N = 38)
Źródło: opracowanie własne.

Warto zwrócić uwagę, że tryb hybrydowy w opinii badanych wydaje się lepszym rozwiązaniem niż praca zdalna. Wskazywać może na to zarówno wzrost pozytywnych ocen takiego rozwiązania (tylko jedna osoba oceniła je negatywnie), jak i większa liczba deklaracji dotyczących chęci jego kontynuowania po zakończeniu pandemii.

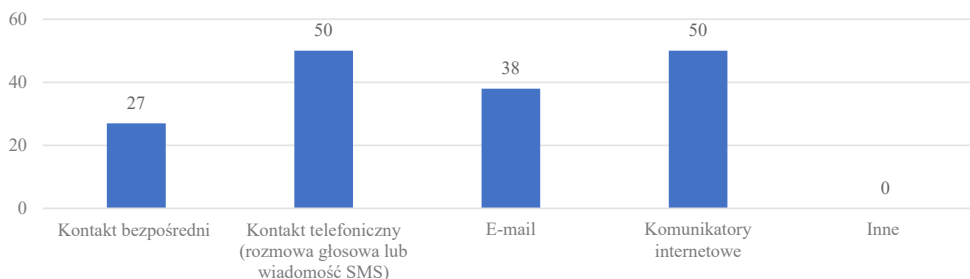

Wśród nowych tematów, co nie jest zapewne żadnym zaskoczeniem, dominowały te, które w jakiś sposób związane były z pandemią (nawiązanie do niej pojawiło się w 35 z 39 udzielonych odpowiedzi – zazwyczaj respondenci podawali je wprost, czasem wskazanie miało mniej bezpośredni charakter).

Kolejny obszar, w którym zaobserwowano zmiany, to wspomniana już tematyka. Z wyzwaniem tym musiało się zmierzyć 43 z 55 badanych dziennikarzy (78,2%). Sytuacja ta nie dotyczyła 10 osób, 2 zaś nie potrafiły jednoznacznie odpowiedzieć na to pytanie („nie wiem”). Wśród nowych tematów, co nie jest zapewne żadnym zaskoczeniem, dominowały te, które w jakiś sposób związane były z pandemią (nawiązanie do niej pojawiło się w 35 z 39 udzielonych odpowiedzi – zazwyczaj respondenci podawali je wprost, czasem wskazanie miało mniej bezpośredni charakter). Wśród wymienianych przez badanych kategorii znalazły się między innymi: COVID, zdrowie i profilaktyka, służba zdrowia, szczepienia, życie w czasie epidemii, lockdown, skutki pandemii (na przykład gospodarcze, prawne, wpływ na kulturę, sport, tryb i rynek pracy). Ankietowani, pytani o przyczyny konieczności opracowywania innych niż dotąd tematów, wskazywali między innymi na zmianę potrzeb odbiorców i nadawców, która wynikała z nowej sytuacji. Najczęściej w odpowiedziach tych wprost pojawiała się pandemia, niektórzy respondenci dokonywali uszczegółowienia, zwracając uwagę na przykład na zmiany w funkcjonowaniu redakcji (rotacyjny tryb pracy) lub przeobrażenia, jakie pod wpływem nowej sytuacji dotknęły obszaru, w którym się specjalizują (jak choćby: „z częściowego lub całkowitego zawieszenia wydarzeń sportowych” czy „ze zmian w trybie działalności instytucji kultury”).

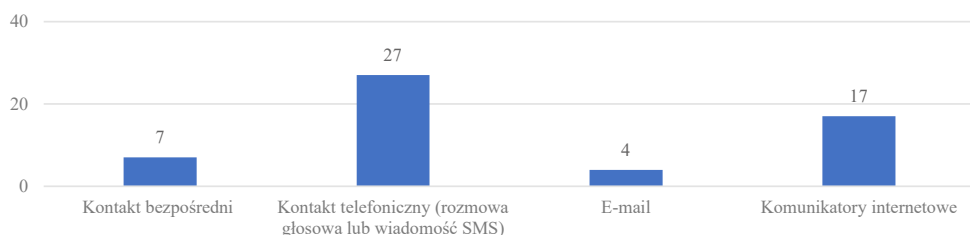
Kolejna sfera zaobserwowanych zmian to wspomniane już formy kontaktu z rozmówcami. Zgodnie z przewidywaniami, rozmówcy najczęściej deklarowali korzystanie z telefonu i komunikatorów internetowych. Warto jednak odnotować, że kontakt bezpośredni, który został wskazany przez najmniejszą liczbę respondentów, nadal stanowił istotny sposób porozumiewania się z rozmówcami – odpowiedź tę wybrało 27 respondentów (49,1%).

Wykres nr 14: Wykorzystywane przez respondentów w czasie pandemii formy kontaktu z rozmówcami (N = 55)

Źródło: opracowanie własne.

Pytanie, na które odpowiedzi zaprezentowano na wykresie nr 14, umożliwiło wielokrotny wybór. Jak widać, respondenci często deklarowali sięganie po więcej niż jedną formę kontaktu. Co ciekawe, kiedy zostali oni poproszeni o wybór dominującej formy, wskazywali najczęściej na użycie telefonu, a nie komunikatorów internetowych (wykres nr 15).

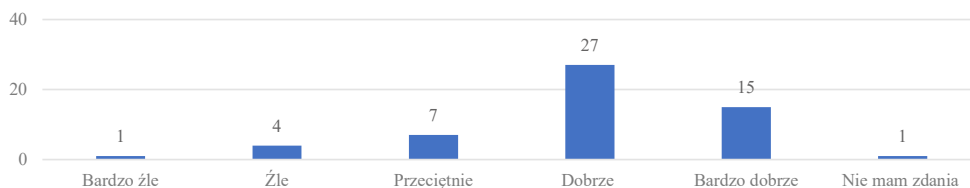
Wykres nr 15: Najczęściej wykorzystywana przez respondentów w czasie pandemii forma kontaktu z rozmówcami (N = 55)

Źródło: opracowanie własne.

Zmianę form kontaktu zauważyło 45 z 55 respondentów (81,8%). Zdaniem 7 badanych, nowa sytuacja nic nie zmieniła. 3 osoby nie potrafiły określić swojego

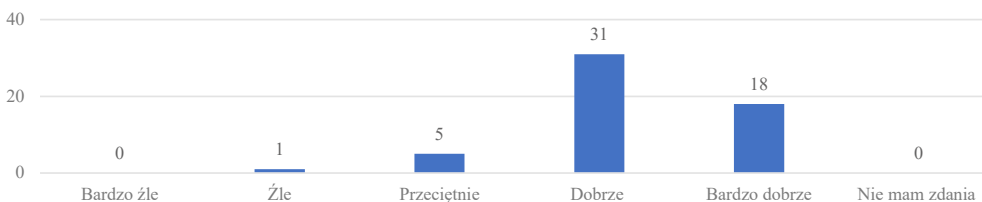
stanowiska w tej sprawie i wybrały odpowiedź „nie wiem”. Wspomniana zmiana była różnie postrzegana przez respondentów. W 20 z 44 odpowiedzi (45,5%) na pytanie otwarte pojawiła się ocena pozytywna. Niejednokrotnie wartościowaniu towarzyszyła konkretna argumentacja, na przykład: „Dobrze. Komunikatory internetowe stały się bardziej popularne, niż dotychczas” czy „Pozytywnie, pozwala uniknąć straty czasu”. Dla 13 osób (29,5%) wzrost udziału form komunikowania na odległość jest zmianą negatywną (przykładowa wypowiedź: „Mnie taka forma kontaktu w dłuższej perspektywie nie odpowiada i oceniam ją źle”). Odpowiedzi 6 badanych (13,6%) miały charakter neutralny (niektórzy z nich wskazywali na niekorzystny wymiar zmiany i równoważyli go pozytywnym aspektem). 5 odpowiedzi (11,4%) miało charakter stwierdzenia faktu, nie udało się w nich odnaleźć jakiegokolwiek elementu oceny.

Jak pokazują wykresy nr 16 i 17, łódzcy dziennikarze dość dobrze oceniali stopień przystosowania do nowej sytuacji – zarówno redakcji, jak i własny. Zauważyć można, że w przypadku tego drugiego formułowane oceny były nieznacznie wyższe.

Wykres nr 16: Ocena przez respondentów stopnia przystosowania swojej redakcji do nowej sytuacji (N = 55)

Źródło: opracowanie własne.

Wykres nr 17: Ocena przez respondentów swojego stopnia przystosowania do nowej sytuacji (N = 55)

Źródło: opracowanie własne.

Wśród podanych w kafeterii potencjalnych generatorów trudności na pierwszy plan wysunęła się zmiana form kontaktu (wykres nr 18).

Wykres nr 18: Elementy, które sprawiły respondentom największą trudność w nowej sytuacji (N = 55)

Źródło: opracowanie własne.

6 osobom nowa sytuacja nie sprawiła żadnych trudności. Wśród pozostałych odpowiedzi, które badani podali w ramach kategorii „inne”, wskazano na: atmosferę związaną z nową sytuacją, tj. niepokój, histerię, panikę, obawy (4 osoby), uwarunkowania techniczne (2), nowe obowiązki (1), „brak bezpośredniego kontaktu z kulturą” (1), „problem z dostępem do urzędów i urzędników” (1), konieczność zakładania maseczek (1) i wprowadzone obostrzenia (1).

Jedną z pozytywnych konsekwencji nowej sytuacji było nabycie nowych umiejętności, które zadeklarowało 32 z 55 badanych (58,2%). Jednoznaczna odpowiedź na to pytanie sprawiła problem 11 osobom, które zaznaczyły opcję „nie wiem”. 12 respondentów uznało, że pandemia nie przyczyniła się do nabycia przez nich nowych umiejętności. Wśród 31 odpowiedzi na pytanie otwarte dominowały umiejętności techniczne, które obejmowały obsługę nowych programów, aplikacji i komunikatorów – zarówno do kontaktu z rozmówcami, jak i do zdalnej realizacji materiałów. Wskazało na nie 21 respondentów (przykładowe wypowiedzi: „obsługa programów do wywiadów zdalnych połączonych z rejestracją dźwięku”, „obsługa komunikatorów video do nagrywania wypowiedzi rozmówców”, „obsługa CMS”). 6 osób zadeklarowało, że praca podczas pandemii była dla nich okazją do nabycia nowych umiejętności dziennikarskich, takich jak na przykład: „przeprowadzanie wywiadów online, kolegia redakcyjne w formie zdalnej”, „szybsze uzyskiwanie niezbędnych informacji” czy realizacja innych niż dotąd materiałów („Robiłam bardzo dużo relacji na żywo, pozwoliło mi to poprawić swoje umiejętności w tym zakresie”). W 4 odpowiedziach pojawiły się kompetencje miękkie: „zdecydowanie kreatywność”, „cierpliwość”, „większa wszechstronność, elastyczność” oraz „reorganizacja czasu pracy i reakcja na zmianę planów w ostatniej chwili”.

W czasie badania ankietowani zostali poproszeni również o wskazanie nowych zjawisk medialnych, które ich zdaniem ujawniły się podczas pandemii.

Według 4 osób nic się w tym okresie nie zmieniło. 5 respondentów nie potrafiło zaś wskazać żadnego zjawiska. Na podstawie pozostałych odpowiedzi udało się wyodrębnić następujące kategorie tematyczne²⁷:

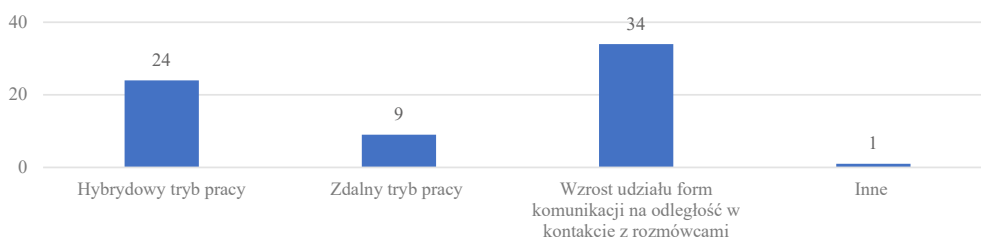
- a) użycie zapośredniczonych form komunikacji, na przykład komunikatorów, kontakt na odległość zarówno z rozmówcami, jak i ze współpracownikami (19 wskazań) – przykładowe odpowiedzi: „umasowienie rozmów poprzez komunikatory”, „nagrywanie w formie online”, „Rozmówcy zauważyli, że nie muszą występować przed kamerą i częściej wybierają komunikatory”, „Zdalne łączenia z rozmówcami stały się normalnością, co pozytywnie wpłynęło na urozmaicenie materiałów”;
- b) fake newsy, dezinformacja, trolle (13 wskazań) – przykładowe odpowiedzi: „Ogromny zalew fake newsów i teorii spiskowych w skali niespotykanej przed pandemią. Jej pozorne zażegnanie nie przytrzymało ich rozprzestrzeniania się i przesączenia do głównego nurtu”, „Zwiększona aktywność troli internetowych, zbyt szybkie podchwytywanie niesprawdzonych tematów. Brak rzetelności na rzecz klikalności”, „Fake newsy i trolle – wcześniej oczywiście też były, ale nie na taką skalę. Będzie z tym coraz gorzej i trudniej, bo niestety nie wszyscy, w pogoni za newsem, dobrze weryfikują informacje”, „skala dezinformacji”;
- c) wydarzenia zdalne, odejście od tradycyjnych konferencji prasowych (5 wskazań) – przykładowe odpowiedzi: „przeniesienie dużej części wydarzeń do sieci”, „Zdalne konferencje prasowe, większe wykorzystanie gotowych materiałów przesyłanych do redakcji – już nie tylko przez agencje PR, ale też przez działy prasowe urzędów”;
- d) większy wpływ technologii na pracę (3 wskazania) – przykładowe odpowiedzi: „większa zależność od nowoczesnych technologii”, „rozszerzenie palety możliwości technicznych przy redagowaniu programów telewizyjnych”;
- e) wykluczenie cyfrowe, brak umiejętności komunikowania się w sieci (2 wskazania);
- f) ograniczenie kontaktu instytucji z dziennikarzami (2 wskazania).

---

²⁷ W tym przypadku liczba wskazań przekracza liczbę ankietowanych (N), ponieważ niektóre odpowiedzi składały się z kilku elementów reprezentujących różne kategorie tematyczne.

Poza tym jednorazowo pojawiły się takie elementy jak: przeniesienie edukacji do sieci, praca w każdym miejscu (niekoniecznie w redakcji), zmniejszenie liczby dziennikarzy, temat pandemii w mediach, hejt, antyszczepionkowcy, teorie spiskowe, wirusy komputerowe, wzrost znaczenia mediów elektronicznych kosztem na przykład prasy drukowanej, brak odporności na stres.

Podejście respondentów do niektórych zmian, które były konsekwencją pandemii, wydaje się pozytywne. Aż 40 z 55 badanych (72,7%) zadeklarowało, że chciałoby jakieś z wprowadzonych rozwiązań stosować także w rzeczywistości postpandemicznej. Przeciwnego zdania było tylko 4 respondentów. 11 osób nie umiało jednoznacznie określić swojego stanowiska w tej sprawie („nie wiem”). W pytaniu, które umożliwiała badanym wybranie kilku opcji, najlepiej oceniano wykorzystywanie nowych form kontaktu²⁸ i hybrydowy tryb pracy – być może to właśnie elementy postpandemicznego dziennikarstwa?

Wykres nr 19: Rozwiązania wprowadzone w czasie pandemii, które warto stosować także po jej zakończeniu (N = 40)

Źródło: opracowanie własne.

ZAKOŃCZENIE

Fareed Zakaria w książce *Ten Lessons for a Post-Pandemic World* wydanej w 2020 roku przytacza trzy najczęściej pojawiające się diagnozy postpandemicznego świata. Pierwsza z nich wskazuje, że pandemia znacząco zmieni kierunek

²⁸ Warto wspomnieć, że według badania przeprowadzonego przez Golińską-Konecko także rozmówcy byli dzięki temu bardziej dostępni: „Jako korzystną zmianę w pandemii większość dziennikarzy (95,6%) wymieniało większą dostępność rozmówców dzięki zdalnym formom komunikacji”. Zob. M. Golińska-Konecko, art. cyt., s. 47. Na tę samą prawidłowość zwraca uwagę Tworzydło: „Ponad połowa respondentów wskazała, iż w czasie pandemii obserwuje większą dostępność rozmówców poprzez zdalne formy komunikacji (65%)”. Zob. D. Tworzydło, art. cyt., s. 740.

współczesnej historii, druga przewiduje, że szczepienia dość szybko spowodują powrót do stanu sprzed pojawiania się choroby, trzecia zaś, podzielana zresztą przez autora, uznaje, że pandemia być może nie zmodyfikuje tak znacząco kierunku historii, ale mocno przyspieszy bieg dziejów i zmiany dokonujące się w pewnych obszarach życia²⁹. Od czasu wyartykułowania owych diagnoz minęły już niemal dwa lata. Wydaje się jednak, że ostatnie z zaprezentowanych stanowisk może znajdować odzwierciedlenie także w odniesieniu do podjętego w niniejszym tekście tematu.

Niektóre z tych zmian dla części respondentów były kłopotliwe, choć – jak pokazują wyniki przeprowadzonego badania – dziennikarze uważali się za stosunkowo dobrze przygotowanych do sytuacji, w obliczu której stanęli. Skutkiem tego doświadczenia bywało zdobywanie nowych umiejętności, przede wszystkim technicznych.

Celem prezentowanego w artykule badania było wskazanie tych aspektów pracy łódzkich dziennikarzy, w których pandemia COVID-19 spowodowała zmiany, oraz określenie, które z nich mają potencjał, żeby stać się stałym elementem codziennej pracy dziennikarskiej w rzeczywistości postpandemicznej. Sformułowane na potrzeby badania hipotezy zostały zweryfikowane pozytywnie. Na podstawie zgromadzonych danych udało się ustalić, że skutkiem nowej sytuacji bywała zmiana trybu pracy, pandemia oddziaływała też na zakres poruszanych przez dziennikarzy tematów oraz wykorzystywane w komunikacji z innymi narzędzia. W okresie pandemii część badanych wykonywała swoje zawodowe obowiązki w trybie zdalnym lub hybrydowym. Wielu dziennikarzy musiało się zmierzyć z nieomawianymi dotąd tematami, wśród których dominowały te w jakiś sposób dotyczące nowej sytuacji. W kontaktach z bohaterami przygotowywanych

---

²⁹ F. Zakaria, *Ten Lessons for a Post-Pandemic World*, New York 2020, s. 3.

materiałów prym wiodły telefony i komunikatory internetowe. Niektóre z tych zmian dla części respondentów były kłopotliwe, choć – jak pokazują wyniki przeprowadzonego badania – dziennikarze uważali się za stosunkowo dobrze przygotowanych do sytuacji, w obliczu której stanęli. Skutkiem tego doświadczenia bywało zdobywanie nowych umiejętności, przede wszystkim technicznych. Wydaje się więc, że pandemia była swoistą lekcją, a naukę z niej płynącą – przynajmniej częściowo – warto dalej wykorzystywać w codziennej pracy.

Niektóre odpowiedzi wyraźnie pokazują, że dziennikarze pozytywnie oceniają szereg zmian (choćby hybrydowy tryb pracy i udział nowych form kontaktu) i chcieliby je zachować na dłużej między innymi z uwagi na możliwość lepszego gospodarowania czasem czy dostosowania pracy do swoich potrzeb³⁰. Z drugiej jednak strony należałoby się zastanowić, i takie głosy też się pojawiły, czy jakość pracy dziennikarskiej na tym nie ucierpiała. O ile na przykład w pewnych obszarach mediów materiały przesłane przez pracowników działów PR³¹ mogą okazać się wystarczające, o tyle realizację pogłębionych form, takich jak reportaże, bez kontaktu bezpośredniego już trudniej sobie wyobrazić.

Przeprowadzone dotychczas badania i obserwacje wykazują, że pojawienie się koronawirusa SARS-CoV-2 nie pozostało bez wpływu na funkcjonowanie mediów oraz obraz współczesnego dziennikarstwa. Warto jednak w tym miejscu postawić pytanie o skalę zaistniałych zmian. Część rozwiązań, jak choćby zdalny czy hybrydowy tryb pracy, niektóre redakcje stosowały przed początkiem pandemii. Wzrost udziału narzędzi cyfrowych wykorzystywanych przez dziennikarzy także miał miejsce już wcześniej. Może więc zmiany te nie były aż tak diametralne, a nowa sytuacja tylko przyspieszyła to, co i tak mogłoby nadejść.

Przeprowadzone badanie ujawniło także szereg zjawisk, z którymi przyjdzie się zmierzyć (nie tylko zresztą mediom) po zakończeniu pandemii. Duża część

---

³⁰ „Dla wielu osób praca w skupieniu jest wygodniejsza w domu, podczas gdy np. kreatywne działania z zespołem wspierać będzie infrastruktura biura”. Zob. J. Kowalski, *W mediach dalej zdalny tryb pracy. „Pracownicy chcą przychodzić do biur”*, „Wirtualne Media” z 12.04.2021 r., <https://www.wirtualnemedi.pl/artukul/dziennikarze-zdalny-tryb-pracy-jaka-przyszlosc-kiedy-powrot-do-biura> (dostęp 6.07.2022 r.).

³¹ „Zdaniem dziennikarzy trwałym skutkiem pandemii w komunikacji pomiędzy dziennikarzami a PR-owcami będzie zmniejszenie bezpośredniego kontaktu w formie spotkań (69,6%) oraz korzystanie z tradycyjnych konferencji (73,9%). Zwiększy się natomiast korzystanie z wideorozmów (91,3%), webinarium i podcastów (78,3%), komunikatorów internetowych (78,3%) oraz konferencji online (69,6%)”. Zob. M. Golińska-Konecko, art. cyt., s. 48.

z nich, podobnie jak wspomnianych wcześniej rozwiązań odnoszących się do trybu pracy, istniała już wcześniej, pandemia zaś pogłębiła ich charakter. A mowa tu między innymi o *fake newsach* i związanej z nimi dezinformacji, trollach internetowych, wykluczeniu cyfrowym, hejcie, ruchach antyszczepionkowych czy teoriach spiskowych. Problemy te, niezależnie od dalszego rozwoju sytuacji epidemicznej, pozostaną i należy je traktować jako stały element współczesnej komunikacji medialnej. Poszukiwanie środków zaradczych to jedno z większych wyzwań, z jakimi musi się zmierzyć świat po pandemii.

BIBLIOGRAFIA

- Bogołębska B., Mikosz J. (red.), *Łódzkie media dawniej i dziś*, Łódź 2012.
- Chlebowski M., *Media w czasie pandemii. O etycznych wyzwaniach dziennikarza czasów kryzysu*, „Dyskurs & Dialog” 2020 nr 3(5), s. 37–51.
- Golińska-Konecko M., *Media i dziennikarze w czasach pandemii COVID-19. Na przykładzie olsztyńskim*, „Media Biznes Kultura” 2021 nr 2(11), s. 39–51.
- Kopecka-Piech K., Łódzki B. (red.), *The Covid-19 Pandemic as a Challenge for Media and Communication Studies*, London–New York 2022.
- Kowalski J., *W mediach dalej zdalny tryb pracy. „Pracownicy chcą przychodzić do biur”*, „Wirtualne Media” z 12.04.2021 r., <https://www.wirtualnemedi.pl/artykul/dziennikarze-zdalny-tryb-pracy-jaka-przyszlosc-kiedy-powrot-do-biura> (dostęp 6.07.2022 r.).
- Kuliński H., *Badania wpływu pandemii COVID-19 na komunikację społeczną i media w wybranych polskich i zagranicznych czasopismach naukowych*, „Com.press” 2021 nr 4(2), s. 6–18.
- Mikosz J., *Charakterystyka rynku prasy łódzkiej. Szkic bibliograficzny*, „Media – Kultura – Komunikacja Społeczna” 2018 nr 4(14), s. 63–86.
- Polska Agencja Prasowa, Instytut Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego, *Praca dziennikarza w czasie koronawirusa i lockdown*, czerwiec 2020.
- Popielec D., *Dziennikarstwo śledcze w dobie pandemii koronawirusa w Polsce i na świecie*, w: K. Marcinkiewicz, P. Nowak, D. Popielec, M. Wilk (red.), *Koronawirus wyzwaniem współczesnego społeczeństwa. Media i komunikacja społeczna*, Kraków–Wrocław 2020, s. 15–27.
- Stachewicz K., *O (nad)używaniu przedrostka „post” w czasach (po)nowoczesnych*, „Teologia i Moralność” 2012 nr 11, s. 127–137.
- Tworzydło D., *Analiza zmian w zawodzie dziennikarza wywołanych pandemią COVID-19 z uwzględnieniem komunikacji z grupami docelowymi oraz wykorzystania nowych technologii*, „Studia Medioznawcze” 2020 nr 4(83), s. 734–747.
- Zakaria F., *Ten Lessons for a Post-Pandemic World*, New York 2020.

Biogram

Agnieszka Barczyk-Sitkowska – doktor, adiunkt w Katedrze Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Łódzkiego, autorka książki *Telewizyjna twórczość Piotra Słowikowskiego w kontekstach kulturotwórczej roli TVP Łódź* (2017). Zainteresowania naukowe: telewizja i jej gatunki, montaż filmowy, reklama audiowizualna, badania reklamy. ORCID: 0000-0002-1149-2317

Paulina Czarnek-Wnuk – doktor, adiunkt w Katedrze Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Łódzkiego, autorka książki *Rozrywkowe oblicze radia komercyjnego* (2021). Zainteresowania naukowe: radio, audialność, pejzaż dźwiękowy. ORCID: 0000-0002-2482-8385